

Агенти гендерної соціалізації

1. Гендерна соціалізація

До ключових понять гендерної теорії належить гендерна соціалізація — процес, в ході якого особа опановує відповідні до статі гендерні ролі. Щодо конкретних механізмів цього процесу існує декілька теорій, що різняться головню за оцінкою міри активності/пасивності самої особи у процесі формування його/її представлень про гендерні ролі. Як стверджує одна з них — теорія соціального конструювання гендера — кожен індивід, обираючи для себе соціальні ролі, перебуває під постійним впливом соціокультурного середовища, звідки й отримує необхідний первинний матеріал — інформацію про усталені і прийнятні для чоловіків та жінок цінності, норми, взірці, моделі поведінки, тощо. Головними чинниками (чи, інакше, «агентами соціалізації») тут зазвичай є сім'я, школа, групи однолітків, так звані «значущі інші» (сусіди, родичі, знайомі), а також засоби масової інформації, які допомагають виокремити з величезного потоку інформації ту, яка стосується певних гендерних ознак, оцінити її та засвоїти. Отже, гендерна соціалізація схожа на гру у конструктор, під час якої особа звідусіль отримує тисячі фрагментів (рис, вчинків, оцінок, манер, реакцій, емоцій), і поступово, шляхом спроб і помилок добирає потрібні та відкидає зайві, допасовує їх одне до одного, поступово вибудовує власний ідеальний образ фемінінності чи маскулінності — конструює свою гендерну ідентичність. І хоч ця захоплююча, пізнавальна і розвиваюча гра може тривати безкінечно (це ж бо головна перевага конструктора: усе створене можна розбирати і перебудовувати безліч разів!), та найцікавіший її етап — дитинство. Саме тоді поруч десятки зичливих порадників, які з готовністю пояснять правила гри, запропонують готові взірці, підкажуть найпростіший спосіб, похвалять за правильний вибір та покарають за неправильний. Такими порадниками є батьки та дідусі/бабусі, які своє уявлення про місце жінок та чоловіків в цьому світі надають новому поколінню, і ці уявлення є в основному стереотипними, які відображають гендерну нерівність. Такі «кліше» дітям

нав'язують не лише батьки та родичі, чи, може, школа, а й художня література. Психологи вважають, що найперша категорія, в якій дитина усвідомлює власне «я»,— це статеві приналежності. В зв'язку з цим деякі вчені вбачають великий ступінь небезпеки у традиційних та авторських дитячих казках, оскільки саме вони закладають цеглини гендерних стереотипів. Детально аналізуючи тексти казок дослідники встановили, що «у своїй більшості вони «конструювали» сильного, домінуючого чоловіка та слабку, залежну, пасивну жінку», сприяючи «створенню патріархальної свідомості». Отож, лягаючи в ліжечко зі своїм дитинчам, щоб на добру ніч йому почитати казок, слід озброїтись різноманітними збірками, аби була можливість ретельно обрати більш менш нейтральні твори. Однак, не лише казки виховують нашу особистість. Різним витворам мистецтва (літературі, кіно, п'єсам) також притаманно знаходитись у мареві гендерних стереотипів. Тут зазвичай чоловіків зображують як героїв, ділових та активних людей, він компетентний, сильний, небагатослівний, зайнятий важливими справами. При цьому жінка, котра знаходиться поряд з ним, зазвичай емоційна, нерозумна, істерична, вередлива, потребує постійної уваги, через неї в нього зриваються важливі справи, він потрапляє в жахливі ситуації, де змушений рятувати і себе, і її, і т. ін. Напевно через це у сучасному суспільстві хлопчики більш стереотипізовані по відношенню до статевої ролі, ніж дівчата, і саме існуючі стереотипи штовхають їх на пасивність, а дівчат — на гіперактивність та домінантність. Хоча їм світить жити у суспільстві, орієнтованим на традиційні статево-рольові стандарти. На думку вчених, у сучасному суспільстві дівчата з раннього дитинства завдяки сімейному досвіду, завдяки засобам масової інформації засвоюють необхідність поєднувати жіночу роль з професійною, до того ж питання їх ієрархії залишається відкритим. В той же час чоловічі та професійні ролі представлені як тотожні, оскільки ніякі інші чоловічі прояви практично ніде не описуються. В результаті жіноча роль виглядає не тільки вторинною, але й більш важкою, з подвійним навантаженням. Соціалізація продовжується все

життя, і зразки ідеальних жінок та чоловіків пропонують школа та засоби масової інформації.